

ORHAN
PAMUK

O ciudățenie a minții mele

Povestea vieții, a aventurilor, a reveriilor și a prietenilor bragagiului Mevlut Karataş, precum și un tablou al vieții istanbuleze din perioada 1969-2012, zugrăvit din perspectiva foarte multor oameni

Traducere din limba turcă și note
de Luminița Munteanu

POLIROM
2021

Cuprins

Prima parte (joi, 17 iunie 1982)

Mevlut și Rayiha <i>E greu să răpești o fată</i>	11
---	----

Partea a doua (miercuri, 30 martie 1994)

De douăzeci și cinci de ani Mevlut, în fiecare seară de iarnă <i>Lăsați-l în pace pe bragațiu</i>	27
---	----

Partea a treia (septembrie 1968 – iunie 1982)

1. Când era Mevlut la țară <i>Oare ce-ar zice lumea asta dacă ar putea vorbi?</i>	51
2. Casa <i>Dealurile de la marginea orașului</i>	62
3. Descurcărețul care și-a făcut casă pe un maidan <i>Ah, băiete, s-ar zice că te-a speriat Istanbulul</i>	69
4. Începuturile lui Mevlut ca vânzător ambulant <i>Nu e cazul să faci pe neburul</i>	80
5. Liceul de băieți Atatürk <i>O educație bună înlătură diferențele dintre bogați și săraci</i>	90
6. Gimnaziul și politica <i>Măine nu se face școală</i>	99

7.	Cinematograful Elyazar <i>O chestiune de viață și de moarte.....</i>	115
8.	Înălțimea moscheii din Duttepe <i>Acolo trăiesc oameni?</i>	125
9.	Neriman <i>Ceea ce face ca orașul să fie oraș.....</i>	132
10.	Consecințele atârării unor afișe comuniste pe zidurile moscheilor <i>Dumnezeu să-i păzească pe turci.....</i>	138
11.	Lupta dintre Duttepe și Kültepe <i>Noi suntem imparțiali</i>	152
12.	Căsătoria cu o fată de la țară <i>Fata mea nu e de vânzare.....</i>	170
13.	Mustața lui Mevlut <i>Proprietarul terenului neintabulat</i>	179
14.	Mevlut se îndrăgostește <i>O asemenea întâlnire nu se petrece decât cu voia lui Dumnezeu.....</i>	190
15.	Mevlut pleacă de acasă <i>Dacă ai vedea-o mâine pe stradă, ai recunoaște-o?.....</i>	199
16.	Cum se scrie o scrisoare de dragoste? <i>Săgețile fermecate care țâșnesc din ochii tăi.....</i>	213
17.	Zilele petrecute de Mevlut în armată <i>Te crezi la tine acasă?.....</i>	220
18.	Pucul <i>Cimitirul din cartierul industrial.....</i>	232
19.	Mevlut și Rayiha <i>E greu să răpești o fată.....</i>	241

Partea a patra
(iunie 1982 – martie 1994)

1.	Căsătoria lui Mevlut cu Rayiha <i>Acum doar moartea ne mai poate despărți.....</i>	255
2.	Mevlut, vânzător de înghețată <i>Cele mai fericite zile ale vieții sale</i>	265
3.	Nunta lui Mevlut și a Rayihe <i>Iaurgii nepricopsiți ajung bragagii</i>	275

4.	Pilaf cu năut <i>Mâncarea slănoasă e mai gustoasă</i>	287
5.	Mevlut devine tată <i>Să nu cumva să cobori din camionetă</i>	294
6.	Samiha fuge de acasă <i>Pentru ce trăiește omul?</i>	300
7.	Cea de-a doua fiică <i>Viața sa părea ceva care i se întâmpla altuia</i>	309
8.	Capitalismul și tradiția <i>Fericitul cămin al lui Mevlut</i>	313
9.	Cartierul Gazi <i>O să ne ascundem aici</i>	329
10.	Desprăfuirea orașului <i>De unde vine, Doamne, toată mizeria asta?</i>	341
11.	Fetele care nu se mărită cu pețitoare <i>Tocmai treceam pe aici</i>	357
12.	În Tarlabashi <i>Cel mai fericit om din lume</i>	372
13.	Süleyman tulbură apele <i>S-a întâmplat sau nu așa ceva?</i>	385
14.	Mevlut în altă parte <i>Măine în zori am să-l iau înapoi</i>	401
15.	Preasfântul învățător <i>Mi s-a făcut o mare nedreptate</i>	412
16.	Bufetul Binbom <i>Vezi să nu te fraierească</i>	426
17.	Urzeala simbriașilor <i>Tu să stai deoparte</i>	435
18.	Ultimele zile la Binbom <i>Douăzeci de mii de oi</i>	442

Partea a cincea
(martie 1994 – septembrie 2002)

1.	Bragageria cumnaților <i>O afacere onorabilă și de importanță națională</i>	455
----	--	-----

2.	În prăvălie cu două femei <i>Alte contoare, alte familii.....</i>	472
3.	Dragostea electrică a lui Ferhat <i>Hai să fugim, să plecăm de aici.....</i>	482
4.	Copilul e ceva sfânt <i>Eu să mor, iar tu să te însori cu Samiha.....</i>	494
5.	Mevlut paznic la parcare <i>Pe jumătate vinovat, pe jumătate mirat.....</i>	509
6.	După Rayiha <i>Nimeni nu se poate supăra pe tine dacă plângi.....</i>	515
7.	Memoria consumului de electricitate <i>Süleyman la ananghie.....</i>	524
8.	Mevlut în cartierele cele mai îndepărtate <i>Câinii latră la cei care nu sunt de-ai noștri.....</i>	535
9.	Falimentarea unui club de noapte <i>E adevărat?.....</i>	548
10.	Mevlut la poliție <i>Mi-am petrecut toată viața pe aceste străzi.....</i>	561
11.	Intenția inimii și intenția limbii <i>Fatma își continuă studiile.....</i>	575
12.	Fevziye fuge de acasă <i>Să-mi sărute mâna amândoi.....</i>	593
13.	Mevlut singur <i>Doi oameni făcuți unul pentru altul.....</i>	605
14.	Cartiere noi, cunoștințe vechi <i>Asta e același lucru?.....</i>	615
15.	Mevlut și Samiha <i>Ție ți-am scris.....</i>	629
16.	Casa <i>Ne purtam cu mare băgare de seamă.....</i>	635

Partea a șasea
(miercuri, 15 aprilie 2009)

Blocul cu douăsprezece etaje <i>Renta orașului ți se cuvine.....</i>	645
---	-----

Partea a șaptea
(joi, 25 octombrie 2012)

Infățișarea unui oraș	
<i>Eu nu pot să gândesc decât mergând</i>	669
<i>Indice de personaje</i>	697
<i>Cronologie</i>	703

— Vând pilaf de doi ani de zile, dar n-am urcat niciodată în mașinile clienților, i-a zis el. Locul ăsta e foarte înalt, m-a luat amețeala, așa că mai bine cobor.

— Stai jos, avem niște lucruri de discutat! i-a zis Süleyman.

L-a apucat pe Mevlut de mână care tocmai se întinsese către mânerul portierei. Și-a privit în ochi prietenul din copilărie, covârșit de dragostea sa nefericită și de un soi de sentiment de înfrângere. Mevlut a realizat că vărul său îi spunea din priviri „până la urmă, am ajuns să fim la fel”. I s-a făcut milă de el și și-a dat seama imediat de un adevăr pe care se tot căznea să și-l ascundă de doi ani și jumătate: convingerea sa că fata cu ochi frumoși se numea Rayiha, nu Samiha, era urmarea fetei pe care i-o jucase, într-un fel, Süleyman. Dacă Süleyman s-ar fi însurat cu Samiha, așa cum plănuse, atât el, cât și Mevlut s-ar fi comportat de parcă n-ar fi existat niciodată o asemenea păcăleală, ca să nu se simtă nimeni prost...

— Bravo vouă, Süleyman dragă, afacerile voastre, ale tale și ale fratelui tău, merg foarte bine, pe câtă vreme noi nu reușim deloc să prindem cheag. Am înțeles că și noile blocuri ale familiei Vural au fost vândute pe jumătate înainte de-a se termina fundația.

— Facem parale, slavă Domnului! i-a zis Süleyman. Dar vrem să mai câștig și tu câte ceva. Și fratele meu gândește tot așa.

— Și care-ar fi treaba? Să-mi deschid o ceainărie la biroul familiei Vural?

— Vrei să ții o ceainărie?

— Vine un client, a zis Mevlut coborând din mașină.

Pe stradă nu se vedea nici un client. Mevlut s-a întors însă cu spatele către camioneta lui Süleyman și și-a făcut puțin de lucru, de parcă i-ar fi pregătit o farfurie cu pilaf unui mușteriu. A pus pilaf într-o farfurie și i-a netezit coama cu dosul lingurii. A fost satisfăcut când a simțit, în timp ce stingea

mica butelie Aygaz de pe căruciorul cu trei roți, că Süleyman coborâse din camionetă și venea după el.

— Dacă nu vrei să vorbim, să nu vorbim, dar aș vrea să-i dau bebelușului darul cu mâna mea, i-a zis Süleyman. Se va chema că l-am și văzut în felul ăsta.

— Dacă nu știi cum se ajunge la mine acasă, ține-te după mine! i-a zis Mevlut și s-a apucat să împingă căruciorul.

— Hai să punem căruciorul în partea din spate a camionetei, i-a zis Süleyman.

— Să nu cumva să crezi că restaurantul ăsta cu trei roți e de colea! Atât partea de bucatărie, cât și butelia sunt, pe de o parte, foarte sensibile, iar pe de altă parte foarte grele.

În timp ce își împingea, icnind și pufnind, căruciorul de vânzător ambulant pe panta Kazancı, înspre Taksim, așa cum se întâmpla în fiecare după-amiază între orele 4 și 5, pe drumul către casă (acesta dura douăzeci de minute), Süleyman l-a ajuns din urmă cu camioneta.

— Mevlut, hai să-l leg de bară și să te trag încetișor!

Era sincer și prietenos, dar Mevlut a continuat să înainteze, de parcă nu l-ar fi auzit. După câțiva pași, și-a parcat restaurantul pe roți lângă bordură și a tras frâna.

— Tu du-te în Taksim și așteaptă-mă în stația de autobuz din Tarlabası!

Süleyman a accelerat, a urcat panta și s-a făcut nevăzut într-o clipă. Mevlut suferea la gândul că acesta va vedea ce casă sărmană are. Îi plăcuse, la drept vorbind, atitudinea lui Süleyman, care părea să-l ia cu duhul blândeții. O parte a minții sale îl spunea că prin el s-ar fi putut apropia de familia Vural, iar atunci Rayiha și fetițele ar fi putut duce, poate, o viață mai tihnită.

Odată ajuns în curtea din spatele casei, și-a legat căruciorul de copac cu lanțul. Pe scări s-a

oțărât ușor la Rayiha, care pregetase să-i vină în ajutor, zicându-i:

— Pe unde umbli?!

S-au revăzut din nou sus, în bucătărie, cu instrumentele pentru pilaf în mâini.

— Vine Süleyman, care i-a luat un cadou fetiței! Vai de mine, fă ordine, să arate frumos! i-a zis Mevlut.

— Și care-i problema?! Să ne vadă așa cum suntem! i-a zis Rayiha.

— Suntem bine, a zis Mevlut.

Se înveselise la vederea fetițelor și zâmbea.

— Ei, să nu vorbească pe seama noastră! Să aerisim camera, miroase urât!

— Nu deschide fereastra! Le faci pe fete să răcească! i-a zis Rayiha. Doar n-o să-mi fie rușine de mirosul nostru! Casa lor din Duttepe nu miroase exact așa?

— Nu miroase! Ei locuiesc într-o ditamai casa, cu grădină, curent electric, apă la robinet, o casă în care totul e plăcut. Noi suntem însă cu mult mai fericiți aici. Ai pregătit braga? Ia măcar cârpele astea de aici!

— Nu te supăra, dar nu mai prididesc să mă ocup de doi copii, de bragă, de pilaf, de carnea de pasăre, de vasele murdare, de rufe!

— Korkut și Süleyman ar vrea să-mi propună, chipurile, o afacere.

— Ce afacere?

— O să fim asociați. O să ne ocupăm de cealnăria familiei Vural.

— După mine, asta e o născocire, iar Süleyman vrea să ne tragă de limbă ca să afle la cine a fugit Samiha. Dacă chiar nu mai pot după tine, de ce nu le-a trecut prin minte să-ți propună afacerea asta înainte?

Süleyman. Când l-am văzut pe Mevlut cum își aștepta mușteriii în Kabataş, dus pe gânduri, în bătaia vântului, nu mi-am dorit, de fapt, deloc să-l necăjesc. Mi-am tras mașina pe o stradă laterală,

căci n-aș fi avut cum să parchez în aglomerația aia din Taksim, și l-am urmărit de departe, cu tristețe, cum urca panta anevoie, împingând căruciorul cu pilaf.

Odată ajuns în Tarlabași, m-am plimbat puțin prin cartier. Generalul care a venit la putere după lovitura de stat militară din 1980 s-a infuriat și a expedit în afara orașului atelierele tâmplarilor și ale tinichigiilor auto. De asemenea, a cerut să fie închise locuințele hărăzite burlacilor, prin care locuiau spălătorii de vase de pe la restaurantele din Beyoğlu. În felul acesta, străzile au devenit pustii. Familia Vural a căutat la vremea aceea niște case care să poată fi cumpărate pe mai nimic, pentru a ridica mai apoi alte clădiri în locul lor, dar după aceea a renunțat la idee, căci titlurile de proprietate ale acestora le aparțineau grecilor care fuseseră expediți în 1964, pe parcursul unei nopți, la Atena. Mafia de aici este mai puternică și mai nemiloasă decât cea a derbedeilor din Duttepe. Zona a fost năpădită, în răstimp de cinci ani, de sărăntocii fără adăpost, iar gloata aceasta nevoiasă, alcătuită din kurzi, țigani, pribegi veniți din Anatolia la Istanbul, s-a împământenit aici atât de temeinic, încât străzile au ajuns să arate și mai jalnic decât arătau în urmă cu cincisprezece ani cele de la noi, din Duttepe. Acum ar mai fi nevoie de încă un puci pentru ca locurile astea să fie curățate cum se cuvine.

Odată ajuns la ei acasă, i-am incredințat darul (o păpușă) Rayihei. Odaia lor, singura, era atât de răvășită, încât m-a apucat ameteala: scutece, farfurii, olițe, cutii cu lapte praf pentru copii, sticle cu înălbitor de rufe, oale și cratițe, biberoane, sticle de lapte, bidoane de plastic, paturi, plăpumi – toate erau de-a valma, așa încât ajunseseră să albă parcă aceeași culoare, ca hainele care se rotesc într-o mașină de spălat rufe.

— Dragă Mevlut, cumnata VEDIHA îmi tot povestea de voi, numai că n-o credeam, așa că acum am ajuns să constat cu ochii mei. Această minunată

fericire de familie pe care o trăiești alături de sora ei, de fetițe... este cel mai minunat lucru pe care-l trăiesc astăzi.

— De ce n-o credeai pe Vediha când îți povestea despre noi? I-a întrebat Mevlut.

— Când văd fericirea voastră de familie, îmi zic să mă însor și eu cât mai curând!

— De ce n-o credeai, Süleyman?

Rayiha m-a servit cu ceai:

— Frate Süleyman, s-ar zice că e greu de găsit o fată care să-ți fie pe plac, a insinuat ea. Stai jos!

— De fapt, fetele sunt cele care nu mă plac deloc, am zis eu, fără să mă așez.

— Vediha, sora mea, zice „toate fetele frumoase sunt îndrăgostite de Süleyman, dar Süleyman n-o place pe nici una dintre ele!”.

— Vediha, Dumnezeu s-o aibă în pază!, pe de o parte mă ajută, iar pe de alta vorbește așa despre mine? Care să fie fetele alea frumoase care s-au îndrăgostit de mine?

— Vediha e foarte bine intenționată.

— Știu, dar fata aia nu ne era pe plac, ținea cu Fenerbahçe! am zis eu brusc.

Am râs odată cu ei, mirându-mă și eu de promptitudinea răspunsului meu.

— Ei bine, dar mai era și una înaltă de stat.

— Bravo, pe toate le știi! Aceea era foarte modernă, Rayiha, nu era în genul nostru!

— Frate Süleyman, nu te-ai însura cu o fată frumoasă, cuviincioasă, pe care o placi dacă umblă cu capul descoperit?

Mevlut a zis, din celălalt capăt al încăperii:

— Rayiha, de unde și până unde poveștile astea? Tocmai cerceta să vadă cât de vârtoasă era braga.

— De la televizor?

— Rayiha, să nu cumva să mă faci acum să arăt ca un individ cu nasul pe sus, căruia nu-i plac fetele! Aproape că era să-i zic „da” fetei lui Kasım din Kastamonu, care lucrează ca femeie cu ziua.

Rayiha a încruntat din sprâncene:

— Și eu aș fi putut să lucrez cu ziua! a zis ea cu mândrie. E păcat să muncești cinstit?

— Bine, dar îți dau eu voie să faci așa ceva? a zis Mevlut.

— Eu lucrez, de fapt, acasă, ca femeie cu ziua, ca servitoare, ca bucătăreasă pentru restaurantul cu trei roți și pentru bragagiu, a zis Rayiha zâmbind, după care s-a întors spre Mevlut: Ia să-mi dai o hârtie în fața notarului, căci altfel fac grevă! Așa scrie la lege.

— N-are importanță dacă scrie sau nu la lege! Autoritățile nu se pot amesteca în casa noastră! a zis Mevlut sfidător.

— Bravo, Rayiha, de vreme ce ești la curent cu atât de multe lucruri, știi că sunt îngrijorat! am zis eu cu băgare de seamă.

— Frate Süleyman, noi habar n-avem unde și cu cine a fugit Samiha. Nu mă mai trage de limbă de pomană! Nu mai spun că fratele Korkut s-a purtat urât cu tata, socotind că el ar avea știință...

— Hai să mergem la colț, la cârciuma Cerdacul, și să stăm puțin de vorbă, Mevlut! a zis Süleyman.

— Dar să nu bea mult, bine? a zis Rayiha. El nu e ca mine, spune tot după un pahar!

— Știu foarte bine cât trebuie să beau! i-a zis Mevlut.

Îl deranja faptul că soția sa era prea apropiată de Süleyman, că-l lua cu duhul blândeții și că nu-și acoperise capul cum se cuvenea. Era limpede că se ducea cu mult mai des decât îi spunea lui prin Duttepe și că era foarte familiară cu viața fericită a celor de acolo.

— Să nu pui năut la înmulțat în seara asta! i-a zis el Rayiheii în timp ce ieșea pe ușă, cu un aer autoritar.

— Pilaful pe care ți l-am dat azi-dimineață a ajuns, de fapt, acasă neatins, i-a spus Rayiha îndărătnică.